

PODEŽELJE IN ODPORNOST – RURALNO KRIMINOLOŠKI DISKURZ

KATJA EMAN

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
katja.eman@um.si

Evropska unija je v okviru drugega stebra skupne kmetijske politike leta 2023 uvedla politiko na področju razvoja podeželja za obdobje 2023–2027. Le-ta je namenjena podpori podeželskim območjem v Evropski uniji za naslavljanje ekonomskih, okoljskih, podnebnih in družbenih izzivov 21. stoletja. Države članice so ukrepe za razvoj podeželja zapisale v obliki nacionalnih strateških načrtov skupne kmetijske politike 2023–2027, ki se delijo v štiri sklope: 1) Pospeševanje konkurenčnosti kmetijstva, živilstva in gozdarstva; 2) Skrb za okolje in prilagajanje na podnebne spremembe; 3) Uravnotežen razvoj podeželskih območij; in 4) Prenos znanja in inovacij. Ključni cilj politike je dvig kakovosti življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju. Avtorica v prispevku analizira prednostne naloge kmetijske politike razvoja podeželja in skozi prizmo ruralne kriminologije razpravlja o povečanju konkurenčnosti, zagotavljanju trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri in ukrepi na področju podnebnih sprememb ter doseganju uravnoteženega teritorialnega razvoja podeželskih gospodarstev in skupnosti ter izpostavlja prednosti in slabosti.

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.4.2025.15](https://doi.org/10.18690/um.fvv.4.2025.15)

ISBN

978-961-299-068-8

Ključne besede:

podeželje,
odpornost,
Evropska unija,
kmetijska politika za razvoj
podeželja,
ruralna kriminologija

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.4.2025.15](https://doi.org/10.18690/um.fvv.4.2025.15)

ISBN
978-961-299-068-8

Keywords:

rural areas,
resilience,
European Union,
agricultural policy for rural
development,
rural criminology

RURALITY AND RESILIENCE – RURAL CRIMINOLOGY DISCOURSE

KATJA EMAN

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
katja.eman@um.si

The European Union introduced a rural development policy for the period 2023–2027 under the second pillar of the Common Agricultural Policy in 2023. It is intended to support rural areas in the European Union in addressing the economic, environmental, climate, and social challenges of the 21st century. Member States have written down rural development measures in the form of national strategic plans, which are divided into four strands: 1) Promoting the competitiveness of agriculture, food and forestry; 2) Caring for the environment and adapting to climate change; 3) Balanced development of rural areas; and 4) Transfer of knowledge and innovation. The key objective of the policy is to improve the quality of life and strengthen economic activity in rural areas. The author analyses the priorities of agricultural policy for rural development and, through the prism of rural criminology, discusses increasing competitiveness, ensuring sustainable management of natural resources and climate change measures, and achieving balanced territorial development of rural economies and communities, highlighting advantages and disadvantages.

University of Maribor Press

1 Uvod

Družba se je na prehodu v 21. stoletje soočila z dejstvom, da so naravni viri, ki so tudi vir človekovega preživetja, omejeni. V širšem kontekstu govorimo o planetarnih mejah,¹ ki predstavljajo okvir vrednosti okoljskih spremenljivk, potrebnih za dolgoročno stabilnost okolja na planetu Zemlji. Vsakršno preseganje okoljskih mejnikov lahko vodi v tveganje za izrazite okoljske spremembe in posledično je ogrožen obstoj človeške rase. Soočena z resno grožnjo, sodobna družba v preteklem desetletju sledi trajnostnemu ali sonaravnemu razvoju, ki ga razdelimo na: 1) okoljsko, 2) družbeno (socialno) in 3) gospodarsko komponento. Iz opredelitve Organizacije združenih narodov (United Nations, n. d.) izhaja, da gre pri trajnostnosti za »zadovoljevanje potreb sedanjosti brez ogrožanja zmožnosti prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje potrebe«. Organizacija združenih narodov je leta 2015 oblikovala cilje trajnostnega razvoja (ang. *Sustainable Development Goals* – SDGs). Gre za 17 globalnih ciljev, katerih glavni namen je, da bi se vse države in organizacije do leta 2030 skupaj odzvale na ključne izzive človeštva, pri čemer so v ospredje postavili izkoreninjenje revščine, zmanjšanje neenakosti in spodbujanje trajnostnega upravljanja naravnih virov in ekosistemov ter trajnostno, vključujočo in pravično gospodarsko rast. Žal trenutno stanje v svetu kaže, da sodobni družbi do leta 2030 ne bo uspelo zmanjšati najbolj ključnih problemov človeštva (tj., revščina in lakota, izguba naravnih virov in habitatov itd.), ampak se bo morala soočiti še z večjimi problemi, kot so vojne in vojne grozote ter povojne posledice.

Evropska unija se je z Zelenim dogovorom (ang. *Green Deal*) leta 2020 zavezala k prehodu gospodarstva Evropske unije na trajnostni gospodarski model s ciljem, da Evropska unija do leta 2050 postane podnebno nevtralna. Govorimo o zelenem prehodu, ki pomeni »prehod na trajnostno gospodarstvo in družbo, ki ne temelji na prekomerni porabi naravnih virov (vključno s fosilnimi gorivi) in prekomernem obremenjevanju okolja. Trajnostno gospodarstvo temelji na nizkoogljičnih rešitvah, ki spodbujajo krožno gospodarstvo in biotsko raznovrstnost.« (ePojmovnik, n. d.) Za ta namen je načrtovana uvedba široke palete nove zakonodaje na področju krožnega gospodarstva, prenove stavb, biotske raznovrstnosti, kmetijstva in inovacij, ki dejansko že poteka.

¹ Planetarne meje delimo na devet sistemskih področij: 1) podnebne spremembe; 2) integriteta biosfere; 3) biogokemijski tokovi; 4) izguba stratosferskega ozona; 5) zakisovanje oceanov; 6) poraba pitne vode; 7) spremembe tal; 8) obremenjenost z aerosoli v ozračju in 9) vnos novih organizmov (ePojmovnik, n. d.).

V zeleni dogovor in prehod je bilo vključeno tudi kmetijstvo, zato je Evropska unija v okviru drugega stebra skupne kmetijske politike leta 2023 uvedla politiko na področju razvoja podeželja za obdobje 2023–2027. Le-ta je namenjena podpori podeželskim območjem v Evropski uniji za naslavljanje ekonomskih, okoljskih, podnebnih in družbenih izzivov 21. stoletja. Države članice so ukrepe za razvoj podeželja zapisale v obliki nacionalnih strateških načrtov skupne kmetijske politike 2023–2027 in se delijo v štiri sklope: 1) Pospesevanje konkurenčnosti kmetijstva, živilstva in gozdarstva; 2) Skrb za okolje in prilagajanje na podnebne spremembe; 3) Uravnotežen razvoj podeželskih območij; in 4) Prenos znanja in inovacij. Ključni cilj politike je dvig kakovosti življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju.

Namen prispevka je predstaviti in analizirati prednostne naloge kmetijske politike razvoja podeželja ter skozi prizmo ruralne kriminologije opozoriti na razhajanja z načeli zelenega prehoda in trajnostnega razvoja. Avtorica bo izpostavila prednosti in slabosti ukrepov za razvoj podeželja z vidika ruralne kriminologije in razpravljala o povečanju konkurenčnosti, zagotavljanju trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri in ukrepi na področju podnebnih sprememb ter doseganju uravnoteženega teritorialnega razvoja podeželskih gospodarstev in skupnosti (na račun naravnega okolja). Ali sta pravičen prehod in trajnostna potrošnja na podeželju sploh dosegljiva?

2 Razvoj slovenskega podeželja z vidika skupne kmetijske politike 2023–2027

Slovenija je izrazito podeželska država, saj kmetijske površine zavzemajo več kot 32 % ozemlja države in gozdovi pokrivajo približno 60 % ozemlja države, pri čemer je kar 37 % površine Slovenije označenih kot zaščiteno območje NATURA 2000. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije [SURs] (2025) kmetijstvo skupaj z gozdarstvom, lovstvom in ribištvom predstavlja 6,3 % skupne zaposlenosti prebivalcev Slovenije. Za Slovenijo je značilna izrazito visoka samooskrba na področju proizvodnje mleka, govejega in perutninskega mesa (proizvodnja presega domačo porabo), sledijo žita, krompir in zelenjava (proizvodnja dosega med 50 % in 70 % domače porabe), sadje (proizvodnja dosega 30 % domače porabe) ter proizvodnja prašičjega mesa (proizvodnja dosega 40 % domače porabe). Zgolj za splošno razumevanje finančne vrednosti proizvedenih živil naj navedemo podatek Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, n. d. b.), da je v poslovnem letu 2022 živilskopredelovalna

dejavnost agregatno izkazala 164,2 milijona evrov neto čistega dobička (18,2-% realna rast).

Evropska unija je že leta 1960 oblikovala skupno kmetijsko politiko z namenom ljudem omogočiti kakovostno in cenovno dostopno hrano in bi kmetovalci pri tem lahko zaslužili za dostojno življenje. Evropska unija je s shemo financiranja želela prispevati k večji stabilnosti dohodkov kmetij, zagotavljati pomoč pri težavah na trgu in podpirati širše podeželsko gospodarstvo ob upoštevanju potreb posameznih držav (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, n. d. a.). Pri tem velja opozoriti, da je velika večina kmetijske dejavnosti odvisna od naravnega okolja in procesov v njem, predvsem podnebnih pojavov. Tako rekoč gre za zelo dinamično področje, kjer se mora kmetijska politika nenehno prilagajati novim izzivom in potrebam družbe. Poleg zagotavljanja hrane je pozornost namenjena trajnostnemu razvoju, boju proti podnebnim spremembam in ohranjanju vitalnega podeželja. Zeleni dogovor je v ospredje postavil okoljsko trajnost, ki obsega trajnostni razvoj na vseh področjih naravnega okolja, predvsem pa pomeni rabo naravnih virov in obremenjevanje okolja, ki ne ogrožata prihodnjih generacij, kar obsegajo tudi cilji skupne kmetijske politike v obdobju 2023–2027, zapisani v strateškem načrtu, in sicer: 1) konkurenčnost in odpornost kmetijskega sektorja, 2) varstvo okolja in podnebja ter 3) skladen razvoj podeželja. V luči nenehnega prilagajanja izzivom so splošni cilji razdeljeni v devet specifičnih ciljev in povezani s horizontalnim ciljem in razširjanjem znanja, dodaten poudarek je tudi na inovacijah in digitalizaciji v kmetijstvu in na podeželskih območjih, kot to prikazuje slika 1. Za doseganje ciljev je razpoložljivih skoraj 1,8 milijarde evrov.² Pomembna novost je, da se države članice v večji meri same odločajo, kako najbolje doseči zadane cilje evropske kmetijske politike in se odzvati na specifične potrebe svojih kmetov, podeželskih skupnosti in širše družbe.

Na spletni strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, n. d. a.) so zapisali, da skupna kmetijska politika Sloveniji omogoča: »dolgoročno prehransko varnost, zeleni preboj in trajnostni razvoj slovenskega kmetijstva, gozdarstva, živilske industrije in podeželja.« Z vidika okoljsko-podnebnih izzivov in prehranske varnosti je pozornost posebej usmerjena v »trajnostno pridelavo hrane na celotnem območju države in povečanje

² Sredstva so razdeljena v dva stebra: prvi steber ima na voljo 700 milijonov evrov, kamor spadajo neposredna plačila, vinski in čebelarški sektor (sredstva Evropske unije); drugi steber ima na voljo 1,1 milijarde evrov za razvoj podeželja (polovica sredstev iz proračuna Evropske unije in polovica iz proračuna Republike Slovenije).

samooskrbe, pri čemer so pomembna vsa območja in vsa kmetijska gospodarstva, ne glede na velikost, usmeritev ali tržno usmerjenost» (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, n. d. a.). Kako zelo pravičen prehod v podnebno nevtralno kmetijsko gospodarstvo bo doživelo slovensko podeželje, bomo še videli. Slednji naj bi potekal tako, da nihče ne bo prezrt, pri čemer mora biti tudi vključujoč in ustvarjati možnosti za dostojno delo ter preživetje za vsakogar.

Spodbujanje pametnega, konkurenčnega, odpornega in raznolikega kmetijskega sektorja, ki zagotavlja dolgoročno prehransko varnost	Podpora in krepitev varstva okolja, vključno z biotsko raznovrstnostjo, in podnebnih ukrepov ter prispevanje k doseganju okoljskih in podnebnih ciljev Unije, vključno z njenimi vezavami iz Pariškega sporazuma	Krepitev socialno-ekonomskega tkiva podeželja
(1) Podpora vzdržnim dohodkom kmetij in odpornosti kmetijskega sektorja po vsej Uniji, da se poveča dolgoročna prehranska varnost in kmetijska raznolikost ter zagotovi gospodarska trajnostnost kmetijske proizvodnje v Uniji	(4) Prispevanje k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, vključno z zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov in povečanjem sekvestracije ogljika, ter spodbujanje trajnostne energije	(7) Privabljanje in zadrževanje mladih kmetov in drugih novih kmetov v tem poklicu ter spodbujanje trajnostnega razvoja podjetij na podeželju
(2) Krepitev tržne usmerjenosti in povečanje tako kratko- kot dolgoročne konkurenčnosti kmetij, tudi z večjim poudarkom na raziskavah, tehnologiji in digitalizaciji	(5) Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega upravljanja naravnih virov, kot so voda, tla in zrak, vključno z zmanjšanjem odvisnosti od kemikalij	(8) Spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom
(3) Izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi	(6) Prispevanje k zaustavitvi in obratu trenda izgube biotske raznovrstnosti, krepitev ekosistemskih storitev ter ohranjanje habitatov in krajine	(9) Izboljšanje odziva kmetijstva Unije na zahteve družbe glede hrane in zdravja, vključno z visokokakovostno, varno in hranljivo hrano, pridelano na trajnostni način, zmanjšanje živalskih odpadkov ter izboljšanje dobrobiti živali in zatiranje protimikrobne odpornosti
Horizontalni cilj Modernizacija kmetijstva in podeželja s spodbujanjem in razširjanjem znanja, inovacij in digitalizacije		

Slika 1: Shema delitve devetih specifičnih ciljev skupne kmetijske politike 2023–2027.

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (n. d. b.).

3 Podeželje in odpornost skozi prizmo ruralne kriminologije

Že Eman in Meško (2023) sta opozorila, da so za podeželje značilne manjše zgostitve prebivalcev, bolj tesni odnosi med ljudmi z višjo stopnjo socialne kohezije, bolj urejeno in organizirano okolje z večjo stopnjo neformalnega družbenega nadzora in velika prisotnost medsosedske pomoči. Opisane značilnosti lahko vplivajo na nizko stopnjo pripravljenosti prijave nezakonitih dejanj. Ruralna kriminologija, kot veda, ki preučuje pojavne oblike kriminalitete na podeželju, se teh dejstev zaveda, zato pri študijah kriminalitete na podeželju uporablja obsežen in interdisciplinarni nabor teorij in metod.

Pretekle ruralne kriminološke študije so identificirale različne oblike ruralne kriminalitete (Ceccato, 2016; Eman in Meško, 2023; Nicholson, 2015), katerih narava in kontekst sta omejena izključno na ruralna območja (usmerjena zoper kmetije, kmete ali okolje): 1) tatvina živine, vrtnin in pridelkov ter drugih kmetijskih proizvodov; 2) vlomi in tatvine iz hiš in gospodarskih poslopij (denar in nakit, oprema, gorivo, strojna mehanizacija, gnojila); 3) vandalizem na poljih ali predmetih; 4) goljufije (z izdelki ali s hipotekami); 5) požig; 6) nezakonito odlaganje odpadkov; 7) poškodovanje ali zloraba živali; 8) zloraba delavcev na kmetijah; 9) nezakonit lov; in 10) druge oblike ekološke kriminalitete (onesnaženje vode, tal in zraka; tatvine naravnih virov; nezakonita sečnja in tatvine lesa, gojenje konoplje ali proizvodnja prepovedanih drog na kmetijskih zemljiščih ali v zgradbah na kmetijah ipd.).

Po pregledu ciljev skupne kmetijske politike lahko rečemo, da je nedvomno usmerjena v trajnostni razvoj in odpornost slovenskega kmetijstva, pri čemer pa se z vidika ruralne kriminologije poraja dvom o pravičnem prehodu in spoštovanju načel zelenega dogovora. Že ključni cilj politike – dvig kakovosti življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju – poraja dvom o spoštovanju načel trajnostnosti, saj dvig kakovosti velikokrat vključuje moderne inovacije, ki niso vedno okolju prijazne. Na primer nenormalno veliki sodobni traktorji z vso opremo in neverjetno veliko porabo goriva.

Že prvi (Pospesevanje konkurenčnosti kmetijstva, živilstva in gozdarstva) in drugi (Skrb za okolje in prilagajanje na podnebne spremembe) sklop skupne kmetijske politike 2023–2027 si lahko nasprotujeta, saj konkurenčnost panoge velikokrat ni mogoča brez modernizacije in inovacij, ki pa pogosto lahko same povzročajo izpuste in druge oblike ogrožanja okolja ali dodatno vplivajo na podnebne spremembe. Tudi tretji sklop (Uravnotežen razvoj podeželskih območij) poraja pomisleke, saj je uravnotežen razvoj podeželja ponekod težko doseči. Na Goričkem imamo občine, kjer so nekatere vasi dobile kanalizacijo in vodovod, do sosednjih vasi ali polovice vasi pa ne eno ne drugo ni bilo speljano, saj so hiše po gričih razmetane in nepovezane. Ne samo neuravnoteženost, tudi neenakopravnost oziroma nepravičnost do nekaterih občanov. Prav tako, če pogledamo celotno finančno težo ukrepov, se ob tako velikem finančnem vložku, zrahljanih merilih delitve sredstev in nejasno določenih kriterijev nadzora, ki se na podeželju še dodatno 'porazgubijo', kaže možnost porasta različnih oblik ruralne kriminalitete, kot so: 1) goljufije pri poročanju kmetov glede porabe evropskih sredstev in glede uveljavljanja posameznih finančnih ugodnosti, kot so subvencije, povračila škode ipd.; 2) porast

nezakonitega odlaganja odpadkov v naravno okolje, kjer manjša podjetja nezakonito odlagajo ali zakopavajo odpadke, nadzor inšpekcijskih služb pa je neučinkovit (podeželje nudi ogromno odročnih in skritih lokacij, še posebej na območjih odseljavanja) ter tveganje za infiltracijo organiziranih kriminalnih združb zaradi možnosti večjega zaslužka; 3) nevarnost prekomerne uporabe umetnih gnojil in škropiv z namenom povečanja pridelka ali dobave fitofarmaceutskih sredstev na črnem trgu (ker so dovoljeni neučinkoviti – primer strune) in 4) uporaba sodobne strojne mehanizacije in traktorjev, ki je videti vedno bolj nevarna in okolju škodljiva kot pa prijazna (npr. manjše ceste na podeželju so postale premajhne, da bi se na njej lahko normalno srečala novi moderni traktor in klasični avtomobil, eden se mora umakniti).

Ostal je še četrti sklop (Prenos znanja in inovacij). Pisati in govoriti o trajnostni potrošnji, ki zasleduje večkratno porabo blaga in storitev ter tako zadovoljuje osnovne potrebe in prinaša boljšo kakovost življenja potrošnikom, zmanjšuje porabo naravnih virov in zmanjšuje emisije odpadkov ter drugih onesnaževal v okolje, zveni neverjetno lepo. Kako zelo pogosto pa je to dejansko udejanjeno v praksi, postane drugo vprašanje. Tukaj lahko dodamo tudi vidik izračuna ekološkega oziroma okoljskega odtisa³ posamezne družbe. Globalna mreža (okoljskega) odtisa (ang. *Global Footprint Network*) spodbuja to metodo za merjenje človekove porabe naravnih virov, ki so potrebni za preživljanje družbe in njenih gospodarstev. Z drugimi besedami govorimo o izračunu človekovega vpliva na okolje in oceni, ali je ta vpliv trajosten (ePojmovnik, n. d.). Gre za izračun, ki je izdelan na osnovi podanih oziroma dostopnih podatkov, pri čemer z vidika ruralne kriminologije opozarjamo na verjetnost sivin pri poročanih podatkih, ki lahko vodijo v izračun zaželenih ugotovitev, ne pa dejanskega stanja. In na podeželju veliko stvari ostane skritih (npr. zakopanih, kot to prikazuje slika 2 – samo budno oko bo opazilo, da je na njivi poleg depoja podjetja trava slabše kakovosti, in samo okoliški prebivalci, ki so videli, kako so najprej tovarnjaki odmetavali gradbene odpadke ter potem lastnik preko vozil zemljo, bodo vedeli zakaj) ter nikoli prijavljenih, zato ocena dejanskega stanja ni zanesljiva. Nikoli ne bomo izvedeli, kako zelo veliko je sivo polje kriminalitete na podeželju.

³ Ekološki/okoljski odtis se računa s sistemom ekološkega računovodstva, kjer se primerja biološko produktivno območje, ki ga družba uporablja za svojo porabo, z biološko produktivnim območjem, ki je na voljo v regiji, državi ali svetu (biokapaciteta, produktivno območje, ki lahko obnovi tisto, kar družba jemlje iz narave) (ePojmovnik, n. d.).

Slika 2: Primer nezakonitega zakopavanja gradbenih odpadkov v odročni vasi na podeželju.

Vir: lasten.

Na potrebo temeljitega razmisleka o tako zelo pozitivnem učinku skupne kmetijske politike 2023–2027 kažeta tudi dve dejstvi, to je izgleda neustavljivo vojno divjanje na različnih koncih sveta ter predlog prihodnjega evropskega proračuna, ki za obdobje 2028–2034 predvideva 293 milijard evrov, kar 30 % manj finančnih sredstev za kmetijstvo kot sedaj. Sredstva za kohezijo in varstvo okolja bodo zmanjšana zaradi potrebe krepitve odpornosti Evropske unije, predvsem gospodarstva (Priatelj Videmšek, 2025). In tako se vrtimo v krogu, iz enega sektorja v drugega. Podeželje pa ostaja in hrani zgodbe, ki jih pišejo ljudje. Podeželje je vedno bilo in vedno bo odporno na vsa dogajanja. Zadnji dokaz za to je epidemija covid-19, ko se omejitve na podeželju niso spoštovale tako striktno kot v mestih. Zato je pričujoči prispevek zgolj razmišljanje in pogled nekoga, ki je dolga leta bil del podeželja, ki se sem še vedno redno vrača, zato ve in razume, nikakor pa se z (nezakonitimi) dejanji ne strinja.

Viri in literatura

Ceccato, V. (ur.). (2016). *Rural crime and community safety*. Routledge.

Eman, K. in Meško, G. (2023). Slovensko podeželje in ekološka kriminaliteta. V G. Meško in R.

Hacin (ur.), *9. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: varnost v lokalnih skupnostih* –

- dobre prakse, aktualne teme in raziskovanje varnosti v lokalnih skupnostih v zadnjem desetletju* (str. 147–158). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. doi:10.18690/um.fvv.8.2023.13.
- ePojmovnik. (n. d.). *Zeleni prehod in trajnostni razvoj*. <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/e-vodnik-za-ozelenitev-visokega-solstva/e-pojmovnik/zeleni-prehod-in-trajnostni-razvoj/>
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (n. d. a.). *Kmetijstvo in razvoj podeželja*. <https://www.gov.si/podrocja/kmetijstvo-gozdarstvo-in-prehrana/kmetijstvo-in-razvoj-podezelja/>
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (n. d. b.). *Skupna kmetijska politika 2023-2027*. <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/skupna-kmetijska-politika-po-letu-2020/>
- Nicholson, N. (23. 2. 2015). Rural rides help combat countryside crime. *Farmers Weekly*. <https://www.fwi.co.uk/news/crime/rural-riders-help-combat-countryside-crime>
- Prijatelj Videmšek, M. (17. 7. 2025). Kmetijstvo je največji poraženec prihodnjega evropskega proračuna. *Delo*. <https://www.delo.si/novice/okolje/crna-sreda-za-evropsko-kmetijstvo-manj-denarja-tudi-za-naravo>
- Statistični urad Republike Slovenije. (n. d.). *Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo*. <https://www.stat.si/statweb/Field/Index/11>
- United Nations. (n. d.). *Sustainable Development: The 17 goals*. <https://sdgs.un.org/goals>